

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30.09.1996, sp. zn. 3 Cdon 1100/96, ECLI:CZ:NS:1996:3.CDON.1100.1996.1

Číslo: 28/1997

Právní věta: V případě, že majetková práva, která svědčila k 31.3.1948 sokolské tělocvičné jednotě, jí byla potom odňata zákony č. 187/1949 Sb., č. 71/1952 Sb. a č. 68/1956 Sb., může České obci sokolské (jako sdružení) v postavení oprávněné osoby podle ustanovení § 2 zákona č. 173/1990 Sb. a ustanovení § 1 odst. 2 zákona č. 232/1991 Sb. konkurovat toliko obnovená sokolská jednota jako její kvalifikovaná organizační jednotka; jestliže svoji existenci neobnovila, je oprávněnou osobou samo sdružení, tj. Česká obec sokolská. Tělovýchovná jednota (občanské sdružení), která vznikla registrací na základě usnesení mimořádného sjezdu Československého svazu tělesné výchovy ze dne 25.3.1990, jako právní nástupce organizace uvedené v § 2 zákona č. 68/1956 Sb., není "znovu vzniklou dobrovolnou organizací" ve smyslu ustanovení § 2 zákona č. 173/1990 Sb. a § 1 odst. 2 zákona č. 232/1991 Sb.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 30.09.1996

Spisová značka: 3 Cdon 1100/96

Číslo rozhodnutí: 28

Číslo sešitu: 7

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Zmírnění následků majetkových křivd

Předpisy: 68/1956 Sb. § 2 173/1990 Sb. § 2 232/1991 Sb. § 1 odst. 2

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

28/1997 Jo.

V případě, že majetková práva, která svědčila k 31. 3. 1948 sokolské tělocvičné jednotě, jí byla potom odňata zákony č. 187/1949 Sb., č. 71/1952 Sb. a č. 68/1956 Sb., může České obci sokolské (jako sdružení) v postavení oprávněné osoby podle ustanovení § 2 zákona č. 173/1990 Sb. *) a ustanovení § 1 odst. 2 zákona č. 232/1991 Sb. **) konkurovat toliko obnovená sokolská jednota jako její kvalifikovaná organizační jednotka; jestliže svoji existenci neobnovila, je oprávněnou osobou samo sdružení, tj. Česká obec sokolská.

Tělovýchovná jednota (občanské sdružení), která vznikla registrací na základě usnesení mimořádného sjezdu Československého svazu tělesné výchovy ze dne 25. 3. 1990, jako právní nástupce organizace uvedené v § 2 zákona č. 68/1956 Sb., není "znovu vzniklou dobrovolnou organizací" ve smyslu ustanovení § 2 zákona č. 173/1990 Sb. a § 1 odst. 2 zákona č. 232/1991 Sb.

Obvodní soud pro Prahu 10 zamítl rozsudkem žalobu České obce sokolské, kterou se domáhala uložení povinnosti žalovaných 1) Tělovýchovné jednoty S. P. a 2) Českého svazu tělesné výchovy uzavřít s ní dohodu o vydání v žalobě označených nemovitostí. Soud prvního stupně byl toho názoru, že žalobkyně není aktivně legitimována k uplatnění daného nároku, neboť nikdy v minulosti nebyla vlastníkem sporného majetku, a žalovaní nejsou legitimováni pasivně; ČSTV proto, že dotčené nemovitosti nemá “v držení, vlastnictví ani ve správě”, a žalovaná tělovýchovná jednota mimo jiné z toho důvodu, že registrací dne 17. 5. 1990 nabyla statutu znovu vzniklé dobrovolné organizace a je oprávněna “majetek, který po celou dobu měla ve svém držení i faktickém užívání, nadále spravovat”.

K odvolání žalobkyně Městský soud v Praze svým rozsudkem rozsudek soudu prvního stupně ve vztahu k žalovanému ČSTV potvrdil a vůči žalované tělovýchovné jednotě jej změnil tak, že žalobě vyhověl. Odvolací soud vycházel ze zjištění soudu prvního stupně o tom, že vlastníkem v žalobě uvedených nemovitostí k 31. 3. 1948 byla Tělocvičná jednota S. P., organizačně sdružená v Československé obci sokolské (jež zanikla zákony č. 187/1949 Sb., č. 71/1952 Sb. a č. 68/1950 Sb.). Na základě těchto předpisů zahájila činnost Tělovýchovná jednota S. P., jako organizační složka Československého svazu tělesné výchovy (předchůdce nynějšího Českého svazu tělesné výchovy). Tato jednota se dne 17. 5. 1990 registrovala jako sdružení podle zákona č. 83/1990 Sb. a v přijatých stanovách, s odkazem na usnesení mimořádného sjezdu ČSTV ze dne 25. 3. 1990, se charakterizovala jeho nástupnická organizace. Se změnou stanov, kterou Ministerstvo vnitra vzalo na vědomí dne 23. 12. 1991, změnila první žalovaná název na Tělocvičnou jednotu Sokol; organizační jednotkou Československé (nyní České) obce sokolské se však nestala. Se zřetelem k tomu a ke skutečnosti, že první žalovanou nelze pokládat za “znovu vzniklou dobrovolnou organizaci” a sokolská jednota tedy v místě nevznikla, odvolací soud dospěl k závěru, že je to žalobkyně, kdo je “přímo ze zákona” č. 173/1990 Sb. aktivně legitimována k uplatnění nároku na navrácení majetkových práv, jež byla citovanými zákony č. 187/1949 Sb., č. 71/1952 Sb. odňata původnímu vlastníku, t. j. shora uvedené sokolské tělocvičné jednotě. Z odnětí majetkových práv, jež odvolací soud v daném případě současně dovodil, vychází i určení subjektu pasivně legitimovaného, protože se tak stalo ve prospěch “jediné dobrovolné tělovýchovné organizace” ve smyslu ustanovení § 2 zákona č. 68/1956 Sb. Povinnou organizací k uzavření dohody o vydání nemovitostí podle ustanovení § 2 odst. 1 zákona č. 232/1991 Sb. je právní nástupce této tělovýchovné organizace, jímž je vzhledem k usnesení mimořádného sjezdu ČSTV ze dne 25. 3. 1990 žalovaná tělovýchovná jednota, která se za nástupce ostatně sama považuje. Naopak pasivní legitimace nesvědčí žalovanému ČSTV, neboť nemovitosti, o které v daném sporu jde, nikdy nevlastnil.

Proti tomuto rozsudku, jmenovitě proti výroku, jímž byl změněn rozsudek soudu prvního stupně, podala dovolání žalovaná tělovýchovná jednota. Podle dovolatelky odvolací soud především nesprávně posoudil otázku aktivní legitimace k uplatnění daného nároku, jestliže dovodil, že svědčí žalobkyni. Žalobkyně totiž ke kritickému datu nebyla vlastníkem dotčených nemovitostí a právo nástupce spolku v místě (vlastníka) si přisvojuje neoprávněně. Naopak dovolatelka se pokládá za “znovu vzniklou dobrovolnou organizaci”, již charakterizuje – oproti žalobkyni – kontinuita rozhodných vlastnických poměrů. Podle názoru dovolatelky by bylo též v rozporu s dobrými mravy a s koncepcí zákona č. 173/1990 Sb., kdyby byl dotčený majetek odňat tělovýchovné jednotě a předán centrální organizaci se sídlem v Praze, která se na jeho vytvoření nikterak nepodílela. Kromě této nesprávnosti v právním posouzení věci odvolací soud pochybil – jak se uvádí v dovolání – i v závěru o splnění podmínky kvalifikovaného odnětí majetkových práv podle zákonů citovaných v ustanovení § 2 zákona č. 173/1990 Sb. Odvolací soud podle dovolatelky totiž přehlédl, že tyto zákony předpokládaly, že o odnětí konkrétního majetku rozhodne příslušný jimi určený správní orgán.

Nejvyšší soud dovolání dovolatelky zamítl a ohledně nákladů řízení rozhodl, že žádný z účastníků

nemá na jejich náhradu právo.

Z odůvodnění:

Dovolání je v dané věci přípustné (§ 236 odst. 1 o. s. ř.), neboť směřuje proti rozsudku odvolacího soudu (jeho výroku), kterým byl změněn rozsudek soudu prvního stupně ve věci samé (§ 238 odst. 1 o. s. ř.). Bylo podáno včas a osobou oprávněnou, účastníkem řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), posléze náležitě zastoupeným advokátem podle ustanovení § 241 odst. 1 o. s. ř., a opírá se i o způsobilý dovolací důvod ve smyslu § 241 odst. 2 písm. d) o. s. ř. (ve znění před novelizací zákonem č. 238/1995 Sb.), jímž lze vytýkat, že rozsudek odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci.

Z úřední povinnosti se dovolací soud zabývá pouze vadami vyjmenovanými v ustanovení § 237 o. s. ř. a jinými vadami řízení, pokud měly za následek nesprávné rozhodnutí ve věci; jinak je dovolací soud vázán uplatněným dovolacím důvodem včetně toho, jak jej dovolatel obsahově vymezil. Poněvadž uvedené vady nebyly dovoláním tvrzeny a z obsahu spisu se nepodávají, je předmětem dovolacího přezkumu správnost právního posouzení věci odvolacím soudem v mezích právních otázek, jejichž posouzení odvolacím soudem dovolatel v dovolání napadl.

Jde tedy především o otázku, zda v případě, že původní sokolská jednota jako vlastník věci ke dni 31. 3. 1948 neobnovila svoji existenci, se může domáhat navrácení jí odňatých majetkových práv (ve smyslu ustanovení § 2 zákona č. 173/1990 Sb. ve znění zákona č. 247/1991 Sb.) subjekt jiný, jmenovitě Česká obec sokolská.

Podle ustanovení § 2 zákona č. 173/1990 Sb. ve znění zákona č. 247/1991 Sb. platí, že majetková práva dobrovolných organizací, která jim byla odňata zákony č. 187/1949 Sb., č. 71/1952 Sb. a č. 68/1956 Sb., se navracejí podle stavu ke dni 31. 3. 1948 Československé obci sokolské a ostatním znovu vzniklým dobrovolným organizacím, které uplatní své nároky u právního nástupce organizace, uvedené v ustanovení § 2 zákona č. 68/1956 Sb., do 31. 12. 1991. Bližší úpravu podmínek a způsobu navrácení těchto majetkových práv obsahuje zákon č. 232/1991 Sb. ve znění zákona č. 312/1991 Sb. (dále jen zákona č. 232/1991 Sb.), který shodně vymezuje i osobu oprávněného a povinného subjektu (§ 1 odst. 2, § 2 odst. 1 zákona č. 232/1991 Sb.).

Zákon č. 173/1990 Sb. v ustanovení § 2, jakož i zákon č. 232/1991 Sb. v ustanovení § 1 odst. 2, užívají pro osobu oprávněnou označení "Československá obec sokolská", jež se identifikuje s označením této právnické osoby (sdružení) jako celku (srov. § 2 odst. 3 a § 6 odst. 2 zákona č. 83/1990 Sb. a článek 1 Stanov Československé obce sokolské ze dne 21. 2. 1990); od účinnosti změn a doplňků stanov, přijatých 30. a 31. 1. 1993, se sdružení označuje "Česká obec sokolská". Z toho vyplývá, že Česká obec sokolská jako právní subjekt je subjektem oprávněným podle citovaných ustanovení zákonů č. 173/1990 Sb. a č. 232/1991 Sb.

Nelze ovšem nevymezit, pro jaké konkrétní situace takové obecné určení skutečně platí, jinými slovy, navrácení jakých majetkových práv se Česká obec sokolská může domáhat. Bezprostředně je patrné, že pojetí, absolutizující zásadu, že se majetková práva navracejí, ke kterému směřuje dovolatelka, je neudržitelně úzké, a vede k nikoli přijatelným důsledkům. Uvedení České obce sokolské mezi oprávněnými subjekty v § 2 zákona č. 173/1990 Sb. by totiž – se zřetelem k relativní majetkové samostatnosti sokolských jednot a žup – mělo pouze ten omezený význam, že by pokrývalo, a to výlučně, toliko odnětí (a navrácení) majetkových práv někdejší Československé obce sokolské jako "vrcholného spolku československých žup", případně jejího tzv. ústředí.

Česká obec sokolská je právnickou osobou (s vnitřní strukturou určenou stanovami) a proto nic nebrání přijmout závěr, že odkaz na ni v § 2 zákona č. 173/1990 Sb. zahrnuje i odkaz na její

organizační složky, jestliže jsou nositeli právní subjektivity. Dovolání lze přisvědčit, že z účelu a smyslu zákona č. 173/1990 Sb. vyplývá, že primárně nejde o jakékoli konstituování majetkových práv, ale o navrácení těch, jež byla odňata, a tedy i o navrácení tomu subjektu, jemuž původně svěřila. Za předpokladu, že příslušná sokolská jednota obnovila svoji existenci, je tudíž povolána k uplatnění daného nároku ona, a to – jak je z uvedeného zřejmé – nikoli jako “znovu vzniklá dobrovolná organizace”, ale jako organizační jednotka obecně oprávněné právnické osoby (§ 6 odst. 2 písm. e/ zákona č. 83/1990 Sb. a článek 7 odst. 1, 2 Stanov České obce sokolské).

Půjde-li naopak o navrácení majetkových práv původně svěřících sokolské tělocvičné jednotě, jež svoji existenci neobnovila, potom ustanovení § 2 zákona č. 173/1990 Sb. a § 1 odst. 2 zákona č. 232/1991 Sb. výslovně uvádějí, že oprávněnou osobou je Československá (nyní Česká) obec sokolská, a v rámci tohoto výkladu je nutno rozumět sdružení jako celek, tedy Českou obec sokolskou se sídlem v Praze – Malé Straně, Újezd č. 450 (neurčí-li stanovy jinak).

V případě, že majetková práva svěřící k 31. 3. 1948 sokolské tělocvičné jednotě jí byla poté odňata zákony č. 187/1949 Sb., č. 71/1952 Sb. a č. 68/1956 Sb., může České obci sokolské v postavení oprávněné osoby konkurovat jen ustavená sokolská jednota jako její kvalifikovaná organizační jednotka; jestliže svoji existenci neobnovila, je oprávněnou osobou Česká obec sokolská, jako sdružení.

Je-li tedy v této věci (jelikož uvedené sokolské jednoty není) oprávněnou k navrácení majetkových práv Česká obec sokolská, nemůže takovou osobou být subjekt jiný, včetně dovolatelky. Již z toho důvodu jsou bez významu úvahy v dovolání o tom, že je “znovu vzniklou dobrovolnou organizací”; ustanovení § 2 zákona č. 173/1990 Sb. a § 1 odst. 2 zákona č. 232/1991 Sb. vyhrazují tuto kategorii pro osoby oprávněné a takovou osobou dovolatelka není.

Dovolatelka sama nečiní pochybným, že na základě usnesení mimořádného sjezdu Československého svazu tělesné výchovy ze dne 25. 3. 1990 je právním nástupcem organizace uvedené v § 2 zákona č. 68/1956 Sb. Odtud totiž plyne, že nejenže není osobou oprávněnou, ale ve smyslu ustanovení § 2 zákona č. 173/1990 Sb. a § 2 odst. 1 zákona č. 232/1991 Sb. je osobou k navrácení majetkových práv povinnou. Připustit, že dovolatelka zaujímá postavení obě, osoby povinné i oprávněné (jako “znovu vzniklá dobrovolná organizace”), je nepřijatelné, protože vede k takovému důsledku, že by zákon č. 173/1990 Sb. v takovém případě zakládal nárok, který by současně tímto pojetím oprávněného a povinného subjektu – zanikl jejich splnutím. Také argument dovolatelky, že právní názor odvolacího soudu zakládá rozpor s dobrými mravy, jež dovolatelka opírá o vztah ústřední organizace a organizace v místě, je nepřipadný. Přehlíží, že tu nejde o odnětí, ale o navrácení majetku, odňatého dříve. Určení dovolatelky jako povinné osoby není závislé na tom, zda oprávněnou osobou je Česká obec sokolská nebo sokolská jednota, a stejně tak dovolatelka z postavení povinné osoby neovlivní vzájemné vztahy sdružení jako celku a jeho organizačních jednotek. Úvaha o dobrých mravech či rozporu s nimi na tom nemůže nic měnit. Námitka dovolatelky proti právnímu názoru odvolacího soudu o aktivní legitimaci žalobkyně k uplatnění daného nároku tedy neobstojí.

Druhou výhradu vznesla dovolatelka proti závěru odvolacího soudu o splnění podmínky odnětí dotčeného majetku ve smyslu ustanovení § 2 zákona č. 173/1990 Sb.

Uvedená podmínka, jak ji chápe ustanovení § 2 zákona č. 173/1990 Sb., má zřetelně širší obsah, než je ten, z něhož vychází dovolatelka. Dovolatelka totiž opomíjí specifické a rozhodné určení odnětí majetkových práv s vazbou na zákony č. 187/1949 Sb., č. 71/1952 Sb. a č. 68/1956 Sb., a nikoli výslovně na jejich jednotlivá ustanovení; jde o odnětí, k němuž došlo na jejich základě a v jejich rámci.

Ustanovení § 9 odst. 1 zákona č. 187/1949 Sb. stanovilo, že majetek, který náležel dne 31. 3. 1948

tělovýchovným a sportovním organizacím, přechází na Československou obec sokolskou. Podle ustanovení § 9 odst. 1 zákona č. 71/1952 Sb. se tělesná výchova a sport prováděla v tělovýchovných a sportovních organizacích, vytvářených zejména při bývalém Revolučním odborovém hnutí a jako organizace státních pracovních záloh nebo obyvatelstva na vesnici, přičemž (§ 13) majetek sokolských jednot v závodech, úřadech, ústavech a na vysokých školách přešel na příslušné závodní skupiny ROH. Ustanovení § 2 zákona č. 68/1956 Sb. poté svěřilo organizaci a řízení tělesné výchovy "jediné dobrovolné tělovýchovné organizaci" a tomu odpovídala i úprava jejího majetkoprávního postavení (§ 7).

Tento proces utváření organizační struktury provozování tělesné výchovy a sportu se odbyval ve vztahu k postupnému budování odpovídající majetkové základny. V této souvislosti je rozhodující, že sokolské organizace pozbyly původního majetku počínaje přechodem na organizace ve smyslu ustanovení § 13 zákona č. 71/1952 Sb. a že po účinnosti zákona č. 68/1956 Sb. (1. 1. 1957) existovala jako výlučný provozovatel tělesné výchovy "jediná dobrovolná tělovýchovná organizace" a zásadně jen jí vlastnický patřil majetek, potřebný pro tělovýchovnou a sportovní činnost. Tyto právní poměry panovaly do účinnosti zákona č. 173/1990 Sb. (do 1. 6. 1990).

Jestliže vlastníkem dotčeného nemovitého majetku byla k 31. 3. 1948 původní sokolská tělocvičná jednota, zatímco ku dni účinnosti zákona č. 173/1990 Sb. byl vlastníkem subjekt jiný (organizace ve smyslu ustanovení § 2 zákona č. 68/1956 Sb.), je namístě logický závěr, že původní vlastník toto vlastnictví nutně pozbyl. Stejně tak je nepochybné, že se tak stalo v mezích uvedené právní úpravy; toto pozbytí vlastnictví je provázáno na druhé straně jeho nabytím právě v osobě subjektu touto úpravou zřízeného, totiž zmíněné organizace podle ustanovení § 2 zákona č. 68/1956 Sb. Z toho ovšem vyplývá, že pozbytí vlastnictví původní sokolskou jednotou se stalo "odnětím zákony č. 187/1949 Sb., č. 71/1952 Sb. a č. 68/1956 Sb.", tedy odnětím ve smyslu ustanovení § 2 zákona č. 173/1990 Sb.

Rovněž právní závěr odvolacího soudu o splnění podmínky odnětí majetkových práv podle ustanovení § 2 zákona č. 173/1990 Sb. je proto správný.

Lze tedy shrnout, že posuzováno v mezích dovolacího přezkumu, je napadené právní posouzení věci odvolacím soudem správné; jiné právní otázky nepříslušelo dovolacímu soudu posuzovat. Tomu pak odpovídá závěr, že rozsudek odvolacího soudu je ve smyslu ustanovení § 243b odst. 1 o. s. ř. správný. Podle tohoto ustanovení proto dovolací soud dovolání první žalované zamítl.

O nákladech dovolacího řízení dovolací soud rozhodl podle ustanovení § 243b odst. 4, § 224 odst. 1 a § 142 odst. 1 o. s. ř.; žalobkyni, jež by ve smyslu těchto ustanovení měla právo na jejich náhradu, však náklady v daném stadiu řízení nevznikly.

*) ve znění zákonů č. 232/1991 Sb. a č. 247/1991 Sb.

**) ve znění zákona č. 312/1991 Sb.